

Debatten går het både kring unga kriminella och psykisk ohälsa hos unga, företeelser som skapar allt större problem i hela samhället. ADHD-screening i utsatta områden, höjda straff för unga och ökade resurser till barn och ungdomspsykiatri är några av de aktuella förslag som presenterats av våra politiker för att komma tillrätta med problemen.

Den senaste veckan har en ny forskningsstudie presenteras som visar att 97% av de unga män som begår allvarliga brott, framför allt våldsbrott, har någon form av psykiatrisk eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning och 80% har missbruksproblematik. Samtidigt kommer nya larmrapporter kring den ökande psykiska ohälsan bland barn och unga. Idag är andelen unga som är nedstämda, har svårt att sova eller är depressiva i vårt land högst i Europa. I år svarar 73% av flickorna och 46% av pojkarna att de har besvär av ängslan, oro eller ångest enligt Folkhälsomyndigheten. Och självmordstalen bland unga fortsätter att stiga.

Vi vill nu sätta ljuset på den gemensamma nämnaren för alla dessa problem, nämligen den svenska skolan, där alltför många elever slås ut idag. Hela 15% av våra skolelever går ut grundskolan utan godkända betyg i ett eller flera kärnämnen.

Skolmisslyckande är det som unga människor med psykisk ohälsa eller missbruk och kriminalitet ofta har gemensamt. Svenska myndigheter och forskare är överens om att misslyckande i skolan riskerar att leda både till kriminalitet, psykisk ohälsa och social utslagning. Allvarlig kriminalitet i ung vuxen ålder är 8 -10 gånger så vanligt bland dem med låga betyg, oavsett socioekonomisk bakgrund enligt Socialstyrelsen, och enligt Skolverket leder skolmisslyckande till arbetslöshet, utanförskap och psykisk ohälsa.

Efter utbildningsreformerna på 90-talet har stödet i skolan minskat med 15%, visar en ny storskalig studie från Göteborgs Universitet, men det är långt ifrån första gången problemet med bristande stöd i den svenska skolan pekas ut.

Rader av larmrapporter om bristande stöd i skolan har presenterats mellan 2016 och 2022 från Skolverket, Skolinspektionen, Karolinska Institutet, Lärarnas Riksförbund och föreningar som Attention och Autism- och Aspergerförbundet. Konstigt nog har man efter alla dessa larmrapporter valt att minska tillsynen av hur svenska skolor lever upp till skollagens krav på likvärdighet i utbildningen, istället för att skärpa granskningen av hur skolorna följer skollagen när det gäller särskilt stöd, och Skolverket för ingen statistik över hur det går i skolan för elever med funktionsnedsättningar.

En stor registerstudie från Karolinska Institutet visar att nästan 40% av eleverna med autism, utan intellektuell funktionsnedsättning, går ut utan godkända betyg i kärnämnen. För elever med både ADHD och autism är risken för skolmisslyckande nära 50%.

Det finns starka belägg för att förändringarna i läroplanen 2011, tillsammans med betyget F (underkänt) samt betyg redan i årskurs 6, ökade stressen hos svenska skolbarn.

Förändringarna av skolan har orsakat ökade psykosomatiska symptom hos skoleleverna och sänkt upplevelsen av tillhörighet, självförtroende och tillfredsställelse med livet hos eleverna, enligt en studie som bygger på PISA-undersökningar och Folkhälsomyndighetens kartläggning av svenska skolelevers psykiska hälsa 2020. Sedan 2009 har andelen elever i årskurs 5, 7 och 9 som svarar att de är ganska eller mycket stressade av skolarbetet fördubblats.

Stark kritik har riktats mot läroplanen från 2011 från experter på funktionsnedsättningar som ADHD och autism. Flera tongivande forskare och professorer menar att läroplanen diskriminerar elever med nedsatt arbetsminne, samt elever som har svårigheter att organisera, planera och genomföra skoluppgifter på egen hand. Dessa förmågor är inte fullt utvecklade förrän efter 25-årsåldern, så kraven är egentligen för högt ställda för alla svenska skolbarn i läroplanen, enligt expertisen.

I år presenterades en ny läroplan, men även den har mött hård kritik av experter för att den ställer för höga krav på icke åldersadekvata förmågor hos eleverna. Detta slår allra hårdast mot elever med t.ex. ADHD, autism och språkstörning, samt mot elever med svag teoretisk begåvning. Dessa grupper utgör gemensamt sannolikt mer än 20% av hela elevgruppen.

Om vi verkligen vill göra något åt ungdomskriminaliteten måste vi se till att alla barn med ADHD eller andra svårigheter får rätt stöd i skolan! Om vi vill minska självmordstalen och den psykiska ohälsan bland unga ska vi se till att alla svenska skolelever får förutsättningar att gå ut skolan med godkända betyg. Om vi inte gör den svenska skolan tillgänglig för alla svenska skolelever inom kort riskerar vi att få se en förlorad generation, där en stor del av befolkningen aldrig lyckas etablera sig i samhället.

Källor:

The Development of Aggressive Antisocial Behaviour Study

<https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/psykisk-ohalsa/psykisk-halsa-hos-barn-och-unga/>

Socialstyrelsens kunskapsstöd gällande psykisk ohälsa hos barn och unga

<https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/psykisk-ohalsa/psykisk-halsa-hos-barn-och-unga/>

Bedöma risk och behov för barn och unga som begår brott eller har annat normbrytande beteende Kunskapsstöd för socialtjänsten

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/kunskapsstod/2020-2-6597.pdf>

Exempel på metoder för att förebygga normbrytande beteende och brott

<https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/barn-och-unga/unga-som-begar-brott/exempel-brottsforebyggande-metoder/>

Skolverket: Ungdomar som misslyckas med sin utbildning drabbas hårt genom att de riskerar att hamna i arbetslöshet, utanförskap och psykisk ohälsa.

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/artiklar-om-forskning/individ-framsta-utgangspunkten-for-att-minska-skolavhopp>

Från individ till verksamhetsutveckling – för att minska skolavhopp

Linköpings Universitet

<http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1303125/FULLTEXT01.pdf>

Stark, I., Liao, P., Magnusson, C., Lundberg, M., Rai, D., Lager, A., & Idring Nordström, S. (2022). Qualification for upper secondary education in individuals with autism without intellectual disability: Total population study, Stockholm, Sweden. *Autism*, 25(4), 1036–1046. <https://doi.org/10.1177/1362361320975929>

School achievement and changes in inclusive vs exclusive support over 50 years in Sweden regarding students with intellectual disabilities and special educational needs (2022)

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00313831.2022.2115129>

Särskilt stöd i grundskolan Läsåret 2021/22 2022-04-21 Diarienummer: 2022:344 Skolverket, Stockholm (2022)

<https://www.skolverket.se/download/18.3e89579d17f69780fbc13cc/1649334062949/pdf9621.pdf>

Klapp, A., Jönsson, A. Scaffolding or simplifying: students' perception of support in Swedish compulsory school. Eur J Psychol Educ 36, 1055–1074 (2021). <https://doi.org/10.1007/s10212-020-00513-1>

”Som lärare ska man trola med knäna” En undersökning om skolans arbete med extra anpassningar och särskilt stöd Lärarnas Riksförbund, november 2017 Undersökning nr LRUND153

https://www.lr.se/download/18.2c5a365d1645ac11059df70/1559028179428/som_larare_ska_man_trola_med_knana_201711.pdf

Skolans arbete med extra anpassningar – Kvalitetsgranskningsrapport Skolinspektionen 2016

<https://www.skolinspektionen.se/beslut-rapporter-statistik/publikationer/kvalitetsgranskning/2016/skolans-arbete-med-extra-anpassningar/>

Betygshets i skolan ger ökad stress och ohälsa

<https://www.forskning.se/2021/09/02/betygshets-i-skolan-ger-elever-okad-stress-och-ohalsa/#>

Gender and secular trends in adolescent mental health over 24 years – The role of school-related stress (2020)

<http://umu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1413641&dswid=-7735>

Självrapporterad stress, somatiska och psykiska besvär bland skolbarn

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/publikationer-och-material/publikationsarkiv/s/sjalvrappoterad-stress-somatiska-och-psykiska-besvar-bland-skolbarn/>

Social rapport 2010

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2010-3-11.pdf>

Hård kritik mot nya läroplanen: "Kraven är felställda rakt igenom"

<https://www.specialnest.se/skola/hard-kritik-mot-nya-laroplanen-kraven-ar-felstallda-rakt-igenom>

Svag begåvning – normalt, men inte problemfritt

<https://lakartidningen.se/wp-content/uploads/OldPdfFiles/2002/24637.pdf>